

objelodanio je nekoliko kraćih tekstova o štrajkovima koji su izbili na jugu Australije 30-ih godina 20. stoljeća. Ti štrajkovi su potpuno paralizirali sav promet, najviše u luci Adelaide (1975, 1).

U sva tri broja godine 1975, kao i uvijek do sada, objelodanjena je uzorno izrađena bibliografija knjiga, koje obrađuju na širokom planu povijest međunarodnog radničkog pokreta.

Miroslava Despot

ARCHIV MITTEILUNGSBLATT DES VEREINS FÜR
GESCHICHTE DER ARBEITERBEWEGUNG, Wien 1975, 1-4.

Kao i ranijih godina, taj četvorobroj po opsegu i opremi skroman časopis sadrži u godištu 1975. nekoliko veoma zanimljivih većih i manjih radova. Opsežna studija Ernsta K. Herlitzke posvećena je povijesti nastanka i razvoja socijaldemokratske organizacije u bečkom radničkom predgrađu »Favoriten«, koje je pripojeno Beču 27. rujna godine 1874. Predgrađe se, prema autorovim podacima, razvijalo veoma brzo te u njem godine 1880. stanuje 45.700 osoba, pretežno radnika koji su radili u tamošnjim tvornicama. To radništvo je upravo u tom predgrađu stanovalo pod izuzetno teškim i bijednim uslovima, napose ciglarski radnici. Oni su, prema suvremenom svjedočanstvu poznatoga austrijskog socijalista i liječnika Victora Adlera, živjeli tako bijedno da su te stambene prilike izazvale osudu i dijela javnosti. Adler je, naime, pohodio te stanove i objelodanio u bečkom listu *Gleichheit* nekoliko ovećih napisa koji su ponešto uzbudili javno mnjenje ali ipak ništa protiv toga nije poduzeto. Autor nadalje govori o suvislom slijedu i razvoju socijaldemokratske predgradske organizacije, pa je napose vrijedna njegova analiza koja zahvaća veliki vremenski raspon od 1894. pa sve do godine 1934. Radnja je i bogato ilustrirana, i to fotografijama pojedinih ličnosti uz faksimile vrijednih i značajnijih dokumenata, koji su i na širem planu čitave povijesti austrijskog radničkog pokreta također važni i značajni (br. 1).

Podosta manjih i većih priloga posvećeno je i 30-godišnjici druge austrijske republike, pa je napose zanimljiv napis sveučilišnog profesora dra Karla R. Stadlera »O austrijskoj emigraciji u Engleskoj«. Taj je članak zapravo ocjena nedavno obranjene disertacije Helene Maimann¹, koja je tome radu, prema autorovoj ocjeni, pristupila veoma solidno i dala u tezi vrijedan prilog o jednome problemu koji je u austrijskoj historiografiji bio prilično zanemaren. Autorica se s pravom zadržala upravo na austrijskoj emigraciji u Londonu, jer je ta grupa bila ne samo jedinstvena, nego i politički s vremenom postala veoma važna, svakako mnogo više od one u skandinavskim zemljama kojoj je tada na

¹ U međuvremenu je disertacija Helene Maimann i objelodanjena pod naslovom »Politik im Wartesaal. Österreichische Exilpolitik in Grossbritannien 1938-1945.« Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs, Band 62, Wien 1974. Knjigu posjeduje i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

čelu bio Bruno Kreisky. Autorica se zadržava i na analizi novoosnovanog »Londonskog biroa austrijskih socijalista u Velikoj Britaniji«, koji je osnovan godine 1941, no tek 1943. dobiva i svestranije organizaciono-političko značenje, i to od časa kada je na Moskovskoj konferenciji, u studenom 1943, odlučeno o budućoj neovisnosti Austrije. Svakako, ta je disertacija, prema Stadlerovom mišljenju, značajan korak naprijed za povijest Austrije, pa bi bilo poželjno obraditi i ostale emigrantske austrijske grupacije, posebno onu u SAD koja je, kao što je poznato, bila također važna (br. 2).

Ernst Hanisch obradio je u omanjem članku jedan zanimljiv moment iz povijesti bečkog antisemitizma potkraj 19. stoljeća. Riječ je o poznatom pismu Friedricha Engelsa iz godine 1890. To pismo objelodanile su bečke novine *Arbeiter-Zeitung* 9. svibnja 1890, a bilo je napisano nekoliko dana ranije, tj. 19. travnja iste godine. Zbog svoga interesantna sadržaja pismo je ubrzo preštampano i u listu *Berliner Volksblatt*, i u tjedniku *Das Recht auf Arbeit*. Sve je to bilo i ranije poznato, samo je sve do danas ostalo otvoreno pitanje kome je Engels uputio to pismo. Na to pitanje daje sada odgovor Hanisch. Naime, u bogatoj Marx-Engels ostavštini, koja se čuva danas u International Instituut voor sociale Geschiedenis u Amsterdamu, pronađena su i pisma bečkog bankarskog činovnika Izidora Ehrenfelda, koji se od 1889. nadalje neko vrijeme dopisuje s Engelsom. Iz tih pisama i Engelsovih odgovora saznajemo da je upravo Ehrenfeld primalac pisma od 19. travnja 1890. Naime, on se kao Židov podosta bavio nastajanjem bečkog antisemitizma, pa se upravo u vezi s tim problemom obratio Engelsu, tražeći uz to od njega i neke korisne savjete o proučavanju socijalističke literature. Engels se zainteresirao za tog čovjeka, pa mu je na svako pismo odgovarao, a u pogledu antisemitizma iznio u tome pismu svoje stavove. Tako je, eto, i to do sada otvoreno pitanje dobilo svoj konačan odgovor (br. 4).

Na kraju svakog broja, kao i u ranijim godištima, priopćeni su i kraći prikazi knjiga, koje su izašle posljednjih godina, a obrađuju pitanja austrijske, njemačke i ostalih socijalnih demokracija. Tako je, uz ostalo, prikazana i monografija Susanne Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf. Die deutsche Sozialdemokratie im Ersten Weltkrieg, Düsseldorf 1973*. Priopćen je i kalendar »Spomen-dana« iz prošlosti austrijske socijaldemokracije, pa i taj prilog, kao i svi ostali, može poslužiti kao dobar komparativan materijal i našim istraživačima povijesti radničkog pokreta.

Miroslava Despot